

مقدمه

آموزش و پرورش محسوب می‌شود. بر هیچ کس پوشیده نیست که نخبگان علمی، سیاسی، فرهنگی، اقتصادی و ورزشی هر مملکتی از بستر مدارس برمی‌خیزند. به این ترتیب، باید دید در کشور ما تا چه حد به دانش آموز و نیازهای او پاسخ گفته می‌شود.

زنگ تربیت‌بدنی در مدارس کشور، هفته‌ای ۱/۵ ساعت در نظر گرفته شده است در حالی که مطابق با استانداردهای بین‌المللی - در بسیاری کشورهای توسعه‌یافته - این زمان باید ۶ ساعت در هفته باشد. این زنگ همواره برای دانش‌آموزان جزو اوقات مفرح و شاد به حساب می‌آید و این امر به ماهیت ورزش و بازی باز می‌گردد که شادی و نشاط به همراه می‌آورد.

کلیدواژه‌ها: تربیت‌بدنی، مدارس، آسیب‌شناسی

امروزه اهمیت تربیت‌بدنی و نقش آن در جامعه و به‌ویژه در آموزش و پرورش بر همگان مشخص است. آموزش و پرورش یکی از مهم‌ترین جایگاه‌های استعدادیابی و محور اصلی توسعه و پیشرفت ورزش کشور است؛ بنابراین درس تربیت‌بدنی در مدارس به‌عنوان زیربنای اصلی تحقق این مهم جایگاه ویژه‌ای دارد. با این حال، تحقق اهداف این درس در ابعاد سه‌گانه دانشی، نگرشی و مهارتی نیازمند وجود شرایط و الزامات مورد نیاز است که از جمله مهم‌ترین آن‌ها می‌توان به وجود نیروی انسانی متخصص و کارآمد و امکانات و تجهیزات کافی اشاره کرد.

ایران با حدود ۱۲ میلیون دانش‌آموز یکی از کشورهای جوان منطقه و جهان به حساب می‌آید و توجه هر چه بیشتر به این قشر از جامعه از الزامات دولت، به‌ویژه وزارت

ورزش در مدارس

آسیب‌شناسی ورزش در مدارس آذربایجان غربی

دکتر حسن قره‌خانی

برخی از معلمان و مدیران و مخصوصاً مسئولان آموزش و پرورش، انجام گیرد.

در حالی که همه می‌دانند دوره ابتدایی مهم‌ترین دوره در زمینه شناسایی استعدادها و ورزشی دانش‌آموزان و نهادینه شدن روحیه ورزش در آن‌هاست، برخی از معلمان ورزش در این دوره، در ساعت‌های ورزش اغلب فعالیت چندانی نمی‌کنند و این ساعت‌ها به سرگرمی و تفریح و بازی‌های کلاسی می‌گذرد و یا دانش‌آموزان در دسته‌های چند نفره به بازی‌های محلی یا فوتبال و والیبال می‌پردازند؛ در حالی که معلم آن‌ها در گوشه‌ای از حیاط مدرسه تنها نقش ناظر و مراقب را بازی می‌کند. متأسفانه مسئولان آموزش و پرورش هم، آن‌طور که باید و شاید، به معلمان ورزش و این درس بی‌کتاب‌پر از هیجان و خالی از امکانات اهمیت نمی‌دهند. از این روست که هنوز ورزش در دبستان‌ها جایگاه اصلی خود را پیدا نکرده است و به ماهیت اصلی خویش نزدیک نشده و حتی می‌توان گفت زنگ تربیت‌بدنی در بعضی مدارس زنگ بازی است.

ورزش نیازمند توجه بیشتری در مدارس است. وقتی هر معلمی کلاس جبرانی، درس و کار عقب افتاده و تصحیح برگه‌های امتحانی بچه‌ها را برای زنگ ورزش نگه می‌دارد یا مدیران برگزاری مراسم جشن و اعیاد و سخنرانی‌ها و جلسات عمومی را به زنگ ورزش موکول می‌کنند، این نظر قوت می‌گیرد که برخی از مدیران و مسئولان برنامه‌ریز در مدارس، نگاه بی‌مهر و سردی به این درس دارند؛ درسی که علاوه بر پرورش استعدادهای ورزشی دانش‌آموزان به کاهش ناهنجاری‌های جسمانی و قامتی و شاداب‌سازی بچه‌ها منجر می‌شود.

کمبود وسایل و فضای ورزشی

از اولین مواردی که برخی از مدیران مدارس برای کاستن هزینه‌های غیر ضروری واحد آموزشی در نظر می‌گیرند و به حذف آن می‌اندیشند، هزینه تهیه وسایل ورزشی مورد نیاز است. همچنین ناکافی بودن وسایل ورزشی با توجه به تعداد دانش‌آموزان یکی دیگر از مشکلات زنگ ورزش در مدارس است. دیر رسیدن لوازم تربیت‌بدنی به مدارس و اختصاص چند وسیله ورزشی محدود مثل توپ‌های فوتبال، والیبال، بسکتبال، تنیس روی میز و بدمینتون و همین‌طور قدیمی بودن آن‌ها بی‌انگیزگی را در دانش‌آموزان و البته در دبیران تقویت می‌کند.

یکی دیگر از مشکلات دانش‌آموزان و دبیران تربیت‌بدنی در مدارس، کمبود فضاهای ورزشی است که توسعه و رشد ورزش را با رکود مواجه کرده است. این امر در مدارس غیر دولتی بسیار مشهود است؛ تا

ورزش ارتباطی مستقیم با سلامتی دارد و عنصری ضروری در برنامه مدارس به حساب می‌آید. ما اگر بخواهیم دانش‌آموزانی پویا، شاد و باهوش داشته باشیم، باید به این موضوع به‌طور ویژه، توجه کنیم. همه می‌دانند که ورزش چقدر برای سلامتی جسم و جان مهم است. زنگ تربیت‌بدنی برای بسیاری از دانش‌آموزان به‌عنوان یکی از معدود فرصت‌های ورزشی مطرح است بنابراین لزوم توجه جدی به این مسئله بیش از پیش نمایان شده است و توجه جدی‌تر به آن از سوی مسئولان آموزش و پرورش ضرورت بیشتری می‌یابد. ورزشکاران بزرگ دنیا اغلب از مدارس به جایگاه‌های رفیع جهانی رسیده‌اند. در واقع، مدرسه محل مناسبی برای شناسایی این ورزشکاران بوده و پس از آن، آموزش‌های اولیه ورزشی به آن‌ها داده شده است. ضمن اینکه نوع علاقه‌مندی‌شان هم مشخص گردیده است.

به رغم تلاش‌های وزارت آموزش و پرورش در این سال‌ها، ورزش در مدارس کشور ما هنوز جایگاه خود را نیافته؛ در حالی که همه مدارس کشور باید محلی باشند برای آموزش و پرورش نسل نو کشور و این آموزش باید در همه سطوح صورت پذیرد، از جمله ورزش. متأسفانه در شرایط فعلی مشکلاتی از قبیل کمبود نیروهای حرفه‌ای و کارآمد در امر تربیت‌بدنی و ورزش، نبود امکانات ورزشی در اکثر مدارس، کمبود فضاهای ورزشی در مدارس، عدم آگاهی کافی معلمان ورزش و دانش‌آموزان از نقش ورزش و تأثیر آن در زندگی آینده و فقدان برنامه‌های منسجم و مدون برای ثمره‌دهی ورزش مدارس اجازه نمی‌دهند ورزش مدارس آن‌طور که انتظار می‌رود اداره شود. در کنار مشکلات فراوانی که درس تربیت‌بدنی در کل کشور با آن‌ها مواجه است، برخی از مشکلات نیز وجود دارد که مختص بعضی مناطق و استان‌هاست که در اینجا به بررسی آن‌ها می‌پردازیم.

بی‌توجهی به جایگاه و نقش درس تربیت‌بدنی

اهمیت دادن به ورزش، علاوه بر پرورش استعدادهای ورزش نوجوانان، به کاهش ناهنجاری‌های جسمانی و قامتی و شاداب‌سازی دانش‌آموزان منجر می‌شود. به‌علاوه، بر تقویت حافظه و یادگیری تأثیر بسزایی دارد و موجب سلامت جسم و روح می‌شود. متأسفانه در سال‌های اخیر وضعیت در این زمینه به گونه‌ای رقم خورده است که زنگ ورزش در ابتدای سال تحصیلی تنها در برنامه درسی دانش‌آموزان گنجانده می‌شود؛ بدون آنکه برنامه‌ریزی خاصی برای این زنگ از سوی

به رغم تلاش‌های وزارت آموزش و پرورش در این سال‌ها ورزش در مدارس کشور ما هنوز جایگاه خود را نیافته، در حالی که همه مدارس کشور باید محلی باشند برای آموزش و پرورش نسل نو

جایی که در برخی از آن‌ها فقط نام درس تربیت‌بدنی باقی مانده است.

سوگیری دبیران و دانش‌آموزان به سوی یک رشته خاص

در بسیاری از مدارس دبیران ورزش فقط به یک رشته ورزشی از جمله فوتبال رو می‌آورند؛ چون نمی‌توانند دانش‌آموزانی را که در رشته‌های مختلف ورزشی استعداد زیادی دارند شناسایی کنند. این امر باعث می‌شود که بسیاری از دانش‌آموزان در زنگ ورزش توان خود را در رشته‌ای که مورد علاقه آن‌ها نیست، صرف کنند.

این سوگیری خاص دبیران نیست بلکه در بیشتر موارد دانش‌آموزان، کلاس را به سوی یک رشته خاص سوق می‌دهند؛ به طوری که علاقه و محبوبیت فراوان یک رشته خاص منجر به عدم توجه به سایر رشته‌ها می‌شود. برای مثال، در استان آذربایجان غربی به‌ویژه ارومیه محبوبیت والیبال سایر رشته‌های ورزشی را تحت‌الشعاع قرار داده است.

نگرش نادرست اولیا، مدیران و مسئولان نسبت به درس تربیت‌بدنی

بسیاری از والدین پس از مراجعه به مدارس فرزندان خود، از درس ورزش کمتر پرس‌وجو می‌کنند. برخی والدین اعتقاد دارند نمرات بالا در ورزش حق مسلم فرزندان آن‌هاست و در مواردی اعتراض خود را به نمره پایین فرزندان در ورزش این‌گونه اعلام می‌کنند: «اگر نمره ورزش فرزندم ۲۰ نشود، معدل او پایین می‌آید». آیا این نوع نگرش و باور به سود فرزندانی است که والدین برای سعادت و آینده روشن آن‌ها از هیچ تلاشی دریغ نمی‌کنند؟

متأسفانه این نگرش نادرست نه تنها در والدین بلکه در برخی از مدیران، معلمان و حتی مسئولان نیز وجود دارد و این امر بر مشکلات دبیران تربیت‌بدنی می‌افزاید. سال‌هاست که در کشورهای پیشرفته، نقش و جایگاه معلم ورزش اگر مهم‌تر و برجسته‌تر از سایر معلمان نباشد، کم‌اهمیت‌تر نیست! گواه این ادعا، نقش برجسته‌ای است که معلمان ورزش در امر اهداف آموزشی و سلامت دانش‌آموزان در آن کشورها دارند.

نگرش نادرست دانش‌آموزان نسبت به درس تربیت‌بدنی

متأسفانه نگرش نادرست نسبت به درس تربیت‌بدنی فقط در خانواده‌ها یا مدیران و مسئولان وجود ندارد بلکه

در دانش‌آموزان نیز وجود دارد و این امر بر مشکلات دبیران تربیت‌بدنی می‌افزاید؛ زیرا آموزش و اجرای برنامه‌های ورزشی به همکاری همه‌جانبه آن‌ها بستگی دارد. اکثر دانش‌آموزان به علت ناآگاهی با برنامه‌های آموزشی دبیران مخالفت می‌کنند و به بازی می‌اندیشند. البته این مشکل تا حدودی از کمبود ساعات درس تربیت‌بدنی نشأت می‌گیرد و بنابراین با افزایش ساعات درس تربیت‌بدنی تا حدودی قابل حل است.

جابه‌جایی اهداف درس تربیت‌بدنی

دستیابی به اهداف تعیین شده برای درس تربیت‌بدنی در سه حیطه شناختی، روانی- حرکتی و عاطفی منوط به برگزاری کلاس تربیت‌بدنی و حضور معلم این رشته است؛ در حالی که در بسیاری از مدارس به علت برداشت نامناسب مسئولان، آموزش فدای برگزاری مسابقات ورزشی شده است. نکته قابل توجه این است که مسابقات ورزشی فقط بخش کوچکی از اهداف درس تربیت‌بدنی را که شناسایی استعداد و ایجاد نشاط در بین دانش‌آموزان است، به خود اختصاص می‌دهد و دستیابی به سایر اهداف از طریق آموزش مهارت‌های ورزشی صورت می‌گیرد. علاوه بر این، در بسیاری از موارد هزینه تهیه وسایل و ملزومات و یا جوایز از سرانه ورزشی تأمین می‌شود و این امر منجر به عدم همکاری برخی از مدیران در طول سال برای تهیه و خرید وسایل مورد نیاز می‌شود.

پیشنهادهایی برای رفع مشکلات

- آشناسازی دبیران با نقش و جایگاه خود و تبیین نقش درس تربیت‌بدنی در مدارس
- برگزاری جلسات هماهنگ با حضور اولیای دانش‌آموزان و دبیران تربیت‌بدنی و تبیین نقش و اهمیت درس تربیت‌بدنی و آشناسازی آن‌ها با شیوه‌های ارزشیابی
- برگزاری دوره‌ها و کارگاه‌های آموزشی با هدف بالا بردن دانش و آگاهی دبیران تربیت‌بدنی نسبت به آموزش مهارت‌های ورزشی مختلف
- جلب مشارکت‌های بخش خصوصی و خانواده‌ها جهت همکاری در تهیه ابزار و وسایل مورد نیاز درس تربیت‌بدنی و یا تهیه اماکن ورزشی
- توجیه دانش‌آموزان و آشناسازی آن‌ها با اهداف درس تربیت‌بدنی توسط دبیران
- تأکید هر چه بیشتر بر تحقق اهداف عالی درس تربیت‌بدنی و پرهیز از گرفتار شدن در دام مسابقات ورزشی.

بسیاری از والدین پس از مراجعه به مدارس فرزندان خود، از ورزش کمتر پرس‌وجو می‌کنند